

Espanjan kukoistuskausi Professori Timo Riiho

1500-luvun alun ja 1600-luvun loppupuolen välistä noin 150 vuoden ajanjaksoa kutsutaan ”kultaiseksi vuositadaksi (Siglo de Oro). Se oli kukoistavaa aikaa poliittisesti, sotilaallisesti taloudellisesti ja kulttuurisesti. Espanja oli Euroopan mahtavin valtakunta, jolla oli omistuksia mm. Alankomaissa ja Italiassa. Mertentakaiset alueet kattoivat suurimman osan Etelä- ja Väli-Amerikasta sekä merkittävän osan Pohjois-Amerikkaa. Alusmaita oli myös Afrikassa, Intiassa ja Kauko-Idässä kuten Filippiineillä. Turhaan ei sanota, että Espanjan valtakunnassa ei aurinko koskaan laskenut. 1500-1700-lukujen Espanjaa voitaneen myös luonnehtia globaalistuneeksi imperiumiksi.

Kukoistuskauden alkuvaihe oli suurten murrosten aikaa. Vuonna 1469 Espanja yhdistyi yhdeksi valtakunnaksi, jota se on siitä alkaen ollut: Aragonia (ja siihen kuulunut Katalonia) liittyi Kastiliaan (ja Leóniin) Ferdinand II:n ja Isabella I:n personaaliunionin kautta. Vuonna 1492 loppui muslimivalta Iberian niemimaalla Granadan maurilaiskuningaskunnan kukistumiseen, muslimit ja juutalaiset karkotettiin, Kolumbus purjehti Amerikkaan. Suuria väestömääriä siirtyi niemimaan pohjois- ja keskiosista etelään ja sitä kautta myös Amerikkaan.

Katolisten hallitsijoiden (los Reyes Católicos) Ferdinandin ja Isabellan tyttären Johanna Hullun (Juana la Loca) ja Habsburgin sukuun kuuluneen Filip Kauniin (Felipe el Hermoso) avioliiton kautta Espanjan siteet muuhun Eurooppaan vahvistuivat: pariskunnan pojasta Kaarle V:stä (Espanjan Kaarle I) tuli Espanjan ensimmäinen ”saksalainen” hallitsija. Kaarlen pojanpoika Filip II (-1621) oli suurvaltakauden merkittävin hallitsija.

Kultaisen vuosisadan alkuvaiheessa, väestön siirtyessä kohti etelää, kaikinpuolinen taloudellinen toimeliaisuus lisääntyi ja tuottavuus sekä väestö kasvoivat. Espanjan väestöstä kolme neljäsosaa oli kastilialaisia ja yksi neljännes aragonialaista alkuperää; jälkimmäisten käsissä oli perinteisesti ollut Välimeren kauppa. Maatalouden kulmakiviä olivat viljan viljelyn ohella karjatalous ja villantuotanto. Teollisuudessa keskeisintä oli tekstiiliteollisuus ja laivanrakennus. Vallalla oli jyrkkä protektionismi, joka suojeli Espanjaa ulkomaisilta tuotteilta. Kauppasuhteet Atlantin toiselle puolelle ankarasti säännösteltyt ja keskitetty Sevillaan. Kullan ja hopean virratessa Amerikasta hintataso nousi ja espanjalaisten tuotteiden kalleus esti niiden viennin muualle Eurooppaan. Muualla tapahtuneet tekniset edistysaskeleet eivät toisaalta kulkeutuneet protektionismin takia Espanjaan.

1500-luvun loppua kohti mentäessä alkoivat näkyä seuraukset maurien ja juutalaisten karkottamisesta. Maan tekninen eliitti, jonka varassa olivat pitkälti olleet niin maatalous kuin teollisuuskin, jätti jälkeensä tyhjön, jota kristityt espanjalaiset eivät itse pystyneet täyttämään. Samalla Espanja kulutti valtavia määriä rahaa sotimiseen. Filip II oli vastauskonpuhdistuksen keulahahmo ja ylläpiti suurta armeijaa ja laivastoa. Turkkilais-

vaaran hänen laivastonsa torjui Lepanton meritaistelussa 1571. Englantilaisten jatkuvat hyökkäykset Amerikasta purjehtivia kauppalaivastoja sekä Espanjan satamakaupunkeja vastaan pakottivat hänet huonosti päättyneeseen uhkayritykseen alistaa Brittein saaret. Voittamaton Armada tuhoutui vuonna 1588.

Sotimisen lisäksi rahaa alkoi protektionismin hellittäessä kulua tuotteiden ostamiseen muualta Euroopasta. Espanjassa ei sijoitettu oman yhteiskunnan tuottavuuteen, vaan ostettiin tarvittava ulkomailta niin kauan kun rahaa riitti. Lisäksi valtavat määrät rikkauksia jäi katolisen kirkon käsiin ja sitä kautta tuottamattomaksi. 1500-luvun puolivälistä alkaen Espanjan valtio oli jatkuvasti konkurssin partaalla. Veroina kerätyt tulot ja Amerikan rikkaudet oli kulutettu jo etukäteen eikä rahaa riittänyt velkojen maksamiseen Euroopan pankkiireille. Imperiumin vähittäinen alamäki alkoi jo sen kukoistuskautena. Amerikan siirtomaiden itsenäistyessä 1800-luvun alussa Espanja oli taantunut pikkutekijäksi Euroopan politiikassa. Jäljelle jäivät kuitenkin kultaisen vuosisadan klasinen kirjallisuus ja lähes 500 miljoonan ihmisen kieli-imperiumi.

Studia Generalia -tilaisuudet videoidaan. Niitä voi seurata internetissä sekä suorina lähetyksinä että tallenteina: www.helsinki.fi/videot.

Yleisökeskusteluun voi osallistua myös tekstiviestitse lähettämällä kysymykset ja kommentit tilaisuuden aikana numeroon 050-415 4892. Tekstiviestit luetaan tilaisuudessa mahdollisuuksien mukaan. Keskustelua voi jatkaa tilaisuuden jälkeen Studia Generalia -verkkosivuilla osoitteessa: <http://blogs.helsinki.fi/studiageneralia>.

Luentosarjan on suunnitellut Helsingin yliopiston Studia Generalia -toiminnan tieteellinen ohjausryhmä ja sen toteuttaa Helsingin yliopiston Avoin yliopisto yhteistyössä Helsingin yliopiston Tietotekniikkakeskuksen kanssa.

Lisätietoja:

Tieteellisen ohjausryhmän puheenjohtaja,
vararehtori Kimmo Kontula
p. (09) 191 24150
kimmo.kontula@helsinki.fi

Koulutussuunnittelija
Sanna Saari-Salomeri
p. (09) 191 28047
studiageneralia@avoin.helsinki.fi